

Šimo MARŠIĆ

LAICI U BISKUPIJI I DEMOKRATSKOM DRUŠTVU*

Sažetak

Autor u ovom članku najprije ukratko donosi neke naglaske Drugoga vatikanskog koncila s obzirom na ulogu vjernika laika u Crkvi i društvu. Nakon toga zadržava se na mogućnostima i izazovima za vjernike laike u demokratskim društvima, promatrajući kritički i stvarnu prisutnost vjernika laika u Crkvi u Hrvata. Jasan nauk Drugoga vatikanskog koncila o ulozi vjernika laika u Crkvi i društvu, s jedne strane, i otvorena vrata zauzetosti vjernika laika kako u Crkvi tako i u društvu, što demokracija sa sobom donosi, s druge strane, predstavljaju zasigurno izazov za Crkvu u Hrvata.

Autor na koncu govori o perspektivama djelovanja vjernika laika u Crkvi i društvu, naglašavajući potrebu osnivanja profesionalnih i volonterskih crkvenih službi i planske formacije vjernika laika za pojedina područja života i rada u Crkvi i društvu.

Uvod

Pitanje kršćanskoga laikata ne prestaje biti u središtu teološko-pastoralnoga promišljanja nakon što je inicirano u svoj širini na Drugom vatikanskom koncilu, tim više što još uvijek postoje određena razilaženja o odnosu "kler - laici" koja su baštinjena iz prošlosti i koja mnoge još uvijek opterećuju.¹ Mi ovdje nećemo ulaziti u razloge ovih razilaženja nego ćemo najprije ukratko progovoriti o tome što koncilski dokumenti govore

* Predavanje održano na kolokviju *Sinodalnost biskupije kao mjesne Crkve* na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji 24. studenoga 2007. - *Napomena urednika.*

¹ Tako npr. Lateranski koncil (1215. god.) tvrdi "da laici imaju obvezu da slušaju i nemaju nikakvog autoriteta da bi zapovijedali (vodili)" (kan. 44). Leon XIII. koncem 19. st. još uvijek piše: "konstantna i dobro poznata stvarnost u Crkvi da postoje dva reda jasno različita po naravi, tj. Pastiri i masa. Prvi imaju poslanje da uče, upravljaju i vode, a drugi da se podlože prvima, da im se pokoravaju" (Pismo nadbiskupu Toursa, 1888.).

o ulozi vjernika laika u Crkvi i društvu, a onda ćemo konkretno promotriti izazove i mogućnosti djelovanja laika u Crkvi i demokratskom društvu.

I. Laici u dokumentima Drugoga vatikanskog koncila

Prema dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* (LG) laici su u punom smislu članovi naroda Božjega i Tijela Kristova. Oni su samim krštenjem u savršenoj jednakosti sa svim drugim članovima ovoga naroda. Radi se o jednakosti u dostojanstvu i poslanju poradi participacije na svećeništvu jednoga svećenika - Krista, premda u različitosti službi.² Laici nisu više samo oni koji nisu svećenici nego se o njima počinje razmišljati kao o onima koji su uključeni u narod Božji. Na temelju dostojanstva kojega su primili na krštenju i pripadnosti narodu Božjemu laici su pozvani sudjelovati u poslanju Crkve u svim njezinim vidovima. Oni više nisu "objekt" ili "polje rada" hijerarhijskoga apostolata, nego na svoj način proroci, svećenici i službenici zajednice Crkve. Laici su, nadalje, pozvani da budu odgovorni promicatelji dinamizma u Crkvi.³

Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* (AA) govori o pozivu laika na apostolat koji prozilaži iz sakramenta krštenja, o različitim područjima i načinima apostolata (posebno se ističe važnost apostolata braka i obitelji te organiziranoga apostolata), o koordinaciji zajedničkoga djelovanja laika i klerika, te na koncu o potrebi formacije vjernika laika za apostolat.

Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* (GS) promišlja ulogu Crkve koja se nalazi pred izazovima suvremenoga svijeta i poziva i vjernike laike da kao aktivni članovi naroda Božjega preuzmu odgovornost za svijet i sve ljude svijeta.

I dekret o sredstvima društvene komunikacije *Inter mirifica* (IM) kaže: "Neka se i laici koji rade u tim sredstvima trude da dadu svjedočanstvo za Krista, u prvom redu tako da svaki stručno i u apostolskom duhu vrši svoj posao, dapače neposredno pomažući, koliko mogu, pastoralno djelovanje Crkve tehničkom, gospodarskim, kulturnim i umjetničkim silama."⁴

Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* (UR) potiče i pozdravlja sudjelovanje katoličkih vjernika u djelu ekumenizma.⁵ Dekret o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus* (CD) poziva na savjetovanje služ-

² Usp. LG, br. 5.

³ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve. Teološka promišljanja o župnoj zajednici*, KS, Zagreb, 2006., str. 204.

⁴ IM, br. 13.

⁵ Usp. UR, br. 4.

benika u uredima Rimske kurije s "laicima koji se ističu krepošću, znanjem i iskustvom".⁶ Dekret o misijskoj djeltanosti Crkve *Ad gentes* (AG) govori o apostolatu laika, te kaže da je glavna njihova zadaća svjedočiti Krista, što su pozvani vršiti životom u obitelji, u svom društvenom krugu i na području svojega zvanja.⁷ Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis* (PO) govori na više mjesta o zajedničkom djelovanju svećenika i laika.⁸ U Dekleraciji o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis* (GE) Koncil, govoreći o prisutnosti Crkve u odgoju, jasno govori o ulozi i laika koji su pozvani svjedočenjem pružiti duhovnu pomoć prikladnim sredstvima već prema okolnostima vremena i mjesta.⁹

Apostolska pobudnica pape Ivana Pavla II. *Christifideles laici* (CL, 1988.) na poseban način jest promišljanje o pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu. Ova pobudnica na temelju koncilskog nauka o laicima te na temelju novih spoznaja oblikovala je pitanje kršćanskoga laikata na nov način. Laici posjeduju jednako dostojanstvo sakramentom krštenja, te postaju dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe. Oni su pozvani navještati Kraljevstvo Božje u Crkvi i svijetu. S obzirom na laička udruženja Pobudnica donosi kriterije crkvenosti i poziva na oprez i razboritost.¹⁰ *Katekizam Katoličke Crkve*, na temelju koncilskih dokumenata, također govori da je "inicijativa kršćana laika napose potrebna kad se radi o tome da se otkriju i iznađu sredstva koja će omogućiti da zahtjevi kršćanskog nauka prožmu društvenu, političku i gospodarsku zbilju".¹¹

2. Šanse i mogućnosti djelovanja vjernika laika u Crkvi i demokratskom društvu u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini

Na temelju već rečenoga i iskustva vjernika laika u drugim zemljama, te na temelju demokratizacije društva u Republici Hrvatskoj i Bosni i

⁶ CD, br. 10.

⁷ Usp. AG, br. 21.

⁸ "Neka prezbiteri iskreno priznaju i neka promiču dostojanstvo laika i poseban udio što ga laici imaju u poslanju Crkve. Isto tako neka brižno poštuju dužnu slobodu koja svima pripada u gradanskom društvu. Treba da laike rado saslušaju i da njihove želje bratski ocjenjuju, priznajući njihovo iskustvo i mjerodavnost na različitim područjima ljudske djelatnosti, da bi tako mogli zajednički s njima razabrati znakove vremena." PO, br. 9.

⁹ Usp. GE, br. 7.

¹⁰ Usp. CL, br. 30.

¹¹ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 899.

Hercegovini ovdje ćemo nešto reći o šansama i mogućnostima djelovanja vjernika laika u Crkvi i društvu. Demokratskim promjenama otvaraju se brojne mogućnosti za demokratizaciju društva, a skladno s tim i Crkva nastoji pronaći svoje mjesto i djelovati na drugačiji način u novonastalim okolnostima. Jedna od primarnih zadaća Crkve u Hrvata bila je i još uvijek jest preispitati svoj odnos prema djelovanju vjernika laika i njihovoj ulozi kako u Crkvi tako i u demokratskom društvu. U ovom smislu Katolička Crkva organizira prvi skup hrvatskih vjernika laika nakon Drugoga svjetskog rata u Zagrebu od 16. do 18. listopada 1992. pod geslom "Obnoviti lice zemlje". Sudionici ovoga povijesnog susreta na temelju Apostolske pobudnice *Christifideles laici* osluškivali su znakove vremena kao i mogućnosti preuzimanja aktivnije uloge vjernika laika u Crkvi i društvu.¹² Komisija za laike HBK, nadalje, organizira simpozij u Osijeku 5.-6. listopada 2001. pod naslovom "Mogućnosti organiziranoga djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj", na kojem se promišlja o mogućnostima pokretanja organiziranoga djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj na različitim područjima crkvenoga i društvenoga života u duhu smjernica Drugoga vatikanskog koncila, pokoncilskih dokumenata Crkve i izazova i mogućnosti koje demokratsko društvo postavlja.¹³

U demokratskom društvu otvaraju se velike mogućnosti za djelovanje vjernika laika jer nema nijednoga područja života gdje vjernik laik ne bi mogao biti prisutan. Ovdje se prije svega misli na osobni primjer i svjedočenje i u Crkvi i u društvu. Nadalje, laici mogu biti aktivni u različitim crkvenim službama (o čemu ćemo kasnije govoriti), u privatnim vjerničkim udruženjima i javnim institucijama i crkvenim društvima.

2.1. Djelovanje laika u Crkvi

Na početku odmah treba reći da su vjernici laici bili i za vrijeme komunističkoga sustava na različite načine uključeni u crkveno djelovanje, ali to zasigurno, zbog društvenih okolnosti, te nedovoljne otvorenosti pojedinih struktura u Crkvi, nije bilo na očekivanoj razini. U demokratskom društvu laicima se otvara mogućnost ostvarivanja svojih poslanja i odgovornosti za crkveno djelovanje na različitim područjima, kako na razini biskupije tako i na razini pojedine župe.

¹² Knjiga *Zbor vjernika laika 1992. godine*.

¹³ VIJEĆE ZA LAIKE HBK, *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*, Simpozij hrvatskih vjernika laika, Osijek, 5.-6. listopada 2001., KS, Zagreb, 2002.

2.1.1. Djelovanje laika u biskupiji

Pripadnost općoj Crkvi ostvaruje se prije svega kroz biskupiju ili mjesnu Crkvu, tako se u današnjim prilikama ističe težište crkvenoga života i djelovanja na razini mjesne Crkve. Tako laici u Crkvi i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini već na biskupijskoj razini ostvaruju svoj angažman i to prije svega u dobro razvijenom karitativnom radu. Osim što postoji Caritas na razini Biskupske konferencije, postoje i biskupijski Caritasi u kojima je veliki broj laika profesionalno zaposlen i daje svoj doprinos, te tako djelatno ostvaruje zapovijed ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Laici su, nadalje, prisutni u različitim biskupijskim vijećima, i to na poseban način u pastoralnim vijećima i vijeću za laike. U nekim biskupijama laici vode neke biskupijske urede, a u izdavačkoj djelatnosti Crkve već su danas nezamjenjivi. Broj aktivnih vjernika laika raste u različitim laičkim crkvenim udruženjima koja nastaju na župskoj, biskupijskoj ili nacionalnoj razini.

2.1.2. Djelovanje laika u župi

U župi se ostvaruje stvarnost Crkve za vjernike laike i upravo zbog toga i sam apostolat laika započinje na razini župe. Nakon demokratskih promjena promišljalo se o mogućim reorganizacijama župe, u kojoj bi vjernici laici mogli pronaći više mogućnosti za apostolat. Ipak moramo reći da još uvijek nije moguće, niti u Hrvatskoj, a još manje u Bosni i Hercegovini, organizirati i ostvariti suradnju angažiranih vjernika laika na župnim razinama kako je to učinjeno u pojedinim demokratskim društvima, u smislu da bi se kvalificirani laici s profilom pastoralnoga asistenta, pastoralnoga referenta, katehete ili karitativnoga djelatnika angažirali u životu župe s punim ili djelomičnim radnim vremenom i zato bili plaćeni. Problem je u prvom redu financijske naravi, a onda i postojanja stručnih i osposobljenih laika koji bi mogli preuzeti takve izazove i odgovornost.¹⁴

Vjernici laici svoje prvo poslanje žive upravo u obitelji, te tako brak i obitelj postaju prvo mjesto angažmana laika. Ovo konkretno znači da su bračni parovi pozvani unutar svoje obitelji nastojati oko kućne kateheze te vlastitim iskustvom pridonositi pozitivnom rastu svoje djece.

Na razini župe laici su, nadalje, posebno aktivni u župnim pastoralnim i ekonomskim vijećima, preko kojih postaju župnikovi suradnici. Zatim laici ostvaruju svoj apostolat na razini župe kroz karitativnu djelat-

¹⁴ Usp. A. POLEGUBIĆ, *Stoljeće katoličkog laikata u Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb, 2007., str. 166-167.

nost, liturgijsku animaciju, oživljavanju cjelokupne župe kao zajednice kroz različite skupine i sekcije na razini župe,¹⁵ župnu katehezu s ciljem pripremanja djece, mladih i odraslih za sakramente.

2.2. Djelovanje vjernika laika u društvu

Uz djelovanje u Crkvi vjernicima laicima se u demokratskom društvu pruža mogućnost djelovanja na različitim područjima društvenoga života. Drugi vatikanski koncil u Dekretu o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* pozivajući vjernike laike da "ražareni kršćanskim duhom, vrše svoj apostolat u svijetu poput kvasca", traži od njih također, da prođube svijest o svojoj crkvenosti aktivnijim sudjelovanjem u duhovnosti i sakramentalnosti Crkve.¹⁶ U svojoj knjizi *Stoljeće katoličkog laikata u Hrvatskoj* Adolf Polegubić navodi neka područja djelovanja vjernika laika u društvu:¹⁷ škola i odgoj (vjeroučitelji), pastoral mladih (odgovornost i vjernika laika za organiziranje pastorala mladih), pastoral starijih (seminari, tečajevi o socijalnom i karitativnom radu; trajno obrazovnje i sl.), laički doprinos ekumenizmu (na radnim mjestima u susretu s ljudima različitih kršćanskih konfesija nastojati oko stvaranja povjerenja i tolerancije), mediji i javno djelovanje (vjernici laici su pozvani sudjelovanjem u medijima dati doprinos cjelokupnom apostolatu Crkve),¹⁸ uloga laika na području rada i sindkata (vjernici laici su u svjetlu socijalnoga nauka Crkve pozvani dati svoj doprinos), vjernici laici u odnosu prema državi, politici i društvu, skrb vjernika laika za okoliš, mirotvorna uloga vjernika laika. Kršćani, dakle, trebaju djelovati na svim područjima javnoga i društvenoga života. Kongregacija za nauk vjere u *Dokrinalnoj noti o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu*, jasno izra-

¹⁵ U novom planu i programu župne kateheze govori se tako o Pastoralnoj koordinacijskoj zajednici, Liturgijskoj zajednici, Marijanskoj zajednici, Ministrantskoj zajednici, Biblijskoj zajednici, Zajednici obitelji, zajednici kršćanske kulture duha, Zajednici duhovno-molitvenih pokreta, Molitveno-meditativnoj zajednici, Zajednici mladih i odraslih, Karitativnoj zajednici, Zajednici za osobe s posebnim potrebama, Misijskoj zajednici, Ekumenskoj zajednici, Zajednici evangelizacije društva, Ekološkoj zajednici, Zajednici "kršćana u distanci", "Zajednici na putu" i Rekreativno-športskoj zajednici. *Župna kateheza u obnovi župne zajednice - plan i program*, na prijedlog HBK izradili Milan Šimunović i Bernardin Škunca, Zagreb - Zadar, 2000.

¹⁶ Usp. AA, br. 2 i 3.

¹⁷ Usp. A. POLEGUBIĆ, *nav. dj.*, str. 171-183.

¹⁸ Usp. I. BALUKČIĆ, *Masmediji u pastoralnom djelovanju Crkve. Problemi i perspektive Crkve u Hrvata*, u: P. ARAČIĆ (prir.), *Novi izazovi pastoralnoj teologiji*, Biblioteka Diakovensia, Đakovo, 2005., str. 93-100.

žavajući da vjernici laici u javnom i političkom životu djeluju kao građani i na vlastitu odgovornost, poziva vjernike laike da u svojem djelovanju s obzirom na politiku obrate pozornost na neke ključne točke u trenutnim kulturalnim i političkim raspravama, kao što su:

- etički pluralizam je neprihvatljiv;
- pošteno i pravedno jest ono što priznaje i poštuje stvarne i cjelokupne čovjekove potrebe i interese;
- prava demokracija ne prihvaća nikakvu nepravdu;
- prihvatljivi pluralizam bira između više pravednih i poštenih rješenja;
- ispravno shvaćanje osobe jest temelj uspješne demokracije;
- nepovredivost ljudskoga života jedan je od bitnih temelja svake društvene pravednosti;
- obveza je suprostaviti se svakom zakonu koji napada ljudski život;
- nedopustivo je podupirati i glasovati za nepravedne programe i zakone;
- zakoni trebaju braniti pravo na život od začeca do prirodnoga svršetka;
- nije u redu zakonom izjednačavati obitelj i ostale oblike suživota;
- roditelji imaju neotuđivo pravo odgajati svoju djecu u skladu sa svim svojim pozitivnim uvjerenjima;
- pravi mir jest djelo pravednosti i ljubavi.¹⁹

3. Perspektive djelovanja vjernika laika u Crkvi i društvu - projekt profesionalnih i volonterskih crkvenih službi i planska formacija vjernika laika za pojedina područja života i rada u Crkvi i društvu

U demokratskom društvu otvaraju se nove mogućnosti crkvenoga djelovanja kako u kategorijalnom pastoralu tako i u različitim društvenim segmentima. Potrebni su nam danas stručni djelatnici u svim oblicima kršćanske inicijacije, cjelovitoga pastorala braka i obitelji, pastorala bolesnih, starih i umirućih, žalujućih, pastorala sveučilištaraca i intelektualaca, pastorala prosvjetnih djelatnika, pastorala bolničkoga osoblja, pastorala Caritasa, pastorala kroz pisane, slušane i gledane medije te strukture

¹⁹ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Doktrinalna nota o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu* (24. studenoga 2002.), UDRUGA OBITELJSKI CENTAR, Zagreb, 2007., str. 9-22.

za formaciju i trajnu izgradnju bilo pastoralnih djelatnika bilo vjernika općenito. Možemo reći da su nam potrebni žurni koraci sistematizacije službi s punim radnim vremenom na župnoj i biskupijskoj razini. Samo tako dobit ćemo više pastoralnih djelatnika s punim radnim vremenom, ali i iz kruga volontera i s djelomičnim vremenom i na taj način moći ćemo zahvatiti mnogo ozbiljnije još netaknuta brojna područja.²⁰ Ako uzmemo u svoje promišljenje iskustva drugih Crkava, bit će nam jasno da smo i mi u Crkvi u Hrvata pozvani profesionalizirati crkveno djelovanje i s ekleziološkoga i s materijalnoga aspekta.

3.1. Diplomirani teolog - pastoralni/a asistent/ica

Danas se u Crkvi u Hrvata nameće pitanje potrebe neke nove službe u župnim i međužupnim zajednicama zato što su prezbiteri pred novim izazovima i novim mogućnostima dijelom nemoćni, a dijelom nespremni. Na pitanje potrebe kvalificiranih pastoralnih asistenata s gradusom kojim bi se zaposlili u župama na puno radno vrijeme, treba tražiti odgovor u samoj koncepciji pastoralna u pojedinoj biskupiji ili župi ali i u ekonomskim mogućnostima.²¹

3.2. Diplomirani teolog - vjeroučitelj u osnovnoj i srednjoj školi

Ova služba za vjernike laike već nekoliko godina postoji, a pozitivno je što je uspostavljena biskupijska struktura kroz katehetske urede, te se organizira trajna stručna izgradnja koja upotpunjuje nedostatke redovite formacije i usavršavaju već stečenoga znanja i umijeća.

²⁰ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb - Zadar, 2000.; A. T. KLEISSLER, *Small Christian Communities: A vision of hope for the 21st century*, Revised and Updated, Paulist Press, New York/Mahwah, New Jersey, 1997.

²¹ Zanimljivo je da dokument hrvatskih biskupa *Na svetost pozvani* ne spominje potrebu da se u crkveno djelovanje u župama zaposle diplomirani teolozi ili teologinje, bilo na puno radno vrijeme bilo na djelomično. Kad govore o zauzetosti vjernika laika, onda kažu da je neizostavno sudjelovanje vjernika laika pa da i apostolat pastira ne može postići puni učinak te dodaju da je u tom vidu potrebno otvarati prostore za njihovu suradnju "u istraživanju i rješavanju pastoralnih problema" (br. 96), te nastavljaju: "Tu poglavito mislimo na župna pastoralna i ekonomska vijeća." Mislimo da su potrebe mnogo veće i žurnije, pogotovo u personalnom smislu. Usp. P. ARAČIĆ, "Nove pastoralne mogućnosti crkvenih službi", u: BS (2002), br. 2-3, str. 445-468.

3.3. Diplomirani teolog - savjetnik

Ovdje se radi o potrebama pastoralna braka i obitelji. Hrvatski biskupi misle da "na mnoge zahtjeve obiteljskog pastoralna ne možemo adekvatno odgovoriti bez obrazovanih i u kršćanskom duhu odgojenih kadrova, kako iz redova svećenika i redovnika, tako i laika, kao i bez potrebnih ustanova i organizacija, kao što su biskupijska povjerenstva za obitelj te razna savjetovišta za bračne parove, mlade i djecu i sl."²² Na ovom tragu jest i tvrdnja i očekivanja *Direktorija za pastoral obitelji* da "njegovoj (biskupovoj) pastirskoj skrbi pripada postaviti kriterije formacije za profesionalne djelatnike u pastoralu braka i obitelji, kriterije za izgradnju volonterskih suradnika u istom pastoralu, kao i za njihovu trajnu duhovnu i stručnu izgradnju na župnoj, međužupnoj i biskupijskoj razini".²³

3.4. Diplomirani teolog - djelatnik u medijima

Na ovom području potrebni su stvarno profesionalci. Nužno je povezivati medijske djelatnike različitih medija (javnih, privatnih, crkvenih) i promatrati medije kao strateške partnere u stvaranju javnoga vrijednosnog mnijenja. Upravo stoga je potrebno sudjelovanje kvalificiranih vjernika laika u medijskom sustavu.

3.5. Teolog znanstvenik

Premda veliki broj laika završava teološke studije, stvarnost pokazuje da se rijetki stvarno bave teološkom znanošću u vidu daljega produblivanja i istraživanja, te pisanjem. Trebalo bi omogućiti što većem broju vjernika laika da se bave teološkom znanošću i uključivati ih u različite projekte koje vodi Katolička Crkva (teološki fakulteti, simpoziji, seminari i tribine, ekumenski i dijaloški susreti, pastoralno i duhovno vodstvo...)²⁴

²² HBK, *Na svetost pozvani*, br. 65.

²³ HBK, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, KS, Zagreb, 2002., br. 67.

²⁴ Usp. P. ARAČIĆ - G. ČRPIĆ - K. NIKODEM, *Postkomunistički horizonti*, Biblioteka Diakovensia, Đakovo, 2003., str. 217-223; R. RAZUM, "Mogućnost djelovanja teologa laika u Crkvi i društvu", u: VIJEĆE ZA LAIKE HBK, *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*, str. 177-196; Z. FOX, *New ecclesial ministry. Lay professionals serving the Church*, Sheed and Ward, Chicago, 2002.

3.6. Volonteri

Najtransparentniji oblik volonterske suradnje u župnoj zajednici jest biti članom župnoga pastoralnog ili ekonomskog vijeća, zatim volontirati u župnom Caritasu te biti župni animator pojedinoga sektora crkvenoga djelovanja (pastoral mladih, starih, laička udruženja, liturgijski animator, misionarska djelatnost Crkve...). Kako bi se proširio krug onih koji volonterski sudjeluju u životu župne zajednice, potrebno je donijeti smjernice koje bi ugradile sljedeće odrednice:

1. vremenski točno definirati dragovoljni rad,
2. definirati sadržaje rada,
3. voditi brigu o volonterima i njihovoj trajnoj formaciji na svim crkvenim razinama,
4. razvijati eklezijalnost volonterskih skupina,
5. animirati volontersko djelovanje među djecom i mladima,
6. voditi administraciju o dragovoljnom (volonterskom) radu,
7. razvijati kulturu priznanja za volonterski rad (nagrade).²⁵

Sva ova područja jesu područja gdje se otvara mjesto za vjernike laike kako bi sve više preuzimali odgovornost za cjelokupno crkveno djelovanje. Međutim, potrebno je stvoriti uvjete kako bi sve ove službe koje smo spomenuli i profunkcionirale u Crkvi u Hrvata. Ovdje mislimo ponajprije na pitanje materijalnoga uzdržavanja i u isto vrijeme adekvatne izobrazbe.

3.7. Formacija vjernika laika za određene službe u Crkvi i društvu

Ovdje ćemo najprije donijeti nekoliko općenitih smjernica u pripremi vjernika laika za neke crkvene službe, a zatim ćemo nešto reći o ulozi i položaju teologa laika u postkomunističkim zemljama. Nakon političkoga preokreta u komunističkim zemljama mnoštvo laika je s oduševljenjem htjelo sudjelovati u pastoralnoj djelatnosti Crkve, ali su im zato nedostajali odgovarajući darovi ili nisu imali odgovarajuću pripremu. U pripremi na sudjelovanje u crkvenim službama potrebno je uvažavati sljedeće smjernice.

²⁵ Usp. J. ŠIMUNOVIĆ, "Volonterski djelatnici i suradnici u životu crkvene zajednice", u: VIJEĆE ZA LAIKE HBK, *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*, str. 137-148.

- Način pripreme laika ovisi o vrsti i razmjeru njihove aktivnosti, je li ona volonterska ili s punim radnim vremenom, dugoročna ili kratkoročna. Ona može izgledati i kao standardna priprema za neko zanimanje.
- Ta priprema u svakom slučaju mora sadržavati usvajanje potrebnoga teološkog i stručnoga znanja, kao i praktičnih iskustava, te stabilnu duhovnu formaciju.
- Osobna svetost djelatnih laika ne može nadomjestiti pripremu.
- Potrebno je voditi računa da u toj pripravi intelektualna, praktična i duhovna sastojnica budu međusobno usklađene, jer nije riječ niti o malom teološkom fakultetu niti o jenostavnom produbljivanju pobožnih stavova.
- Potrebno je razraditi konkretne kriterije za izbor prikladnih laika koji se zanimaju za pastoralni rad u Crkvi. Ljudima koji imaju poteškoće potrebno je pomoći s razumijevanjem, ali njihov rad na pastoralnom području ne smije biti dio terapije.
- Laike koji se nakon završetka pripreme nadu u pastoralnoj službi, ne smije se ostaviti bez vodstva. Potrebno im je pružiti praktično-organizacijsko vodstvo. Pritom nije riječ samo o nastavku profesionalnog dozrijevanja, nego i o brizi za konkretnoga čovjeka i njegov osobni razvoj, njegove krize i probleme.
- To vodstvo ne bi smio pružati netko od neposrednih suradnika, npr. vlastiti župnik, nego neki neutralni stručnjak.
- Neophodno je potrebno imati u vidu životne uvjete svakoga pastoralnog suradnika, osobito njegov obiteljski život. Oženjeni laik ne može nikako ispunjavati ona ista očekivanja koja se postavljaju pred svećenika celibatarca.
- Osiguranje materijalne sigurnosti laika koji je s punim radnim vremenom u službi Crkve, ne smije se smatrati drugorazrednim pitanjem.²⁶

Drugi vatikanski koncil naglasio je kako je “poželjno da veći broj laika stekne dovoljnu naobrazbu u svetim znanostima te da se mnogi od njih profesionalno dadu na taj studij i da ga produbljaju”.²⁷ Teološki studij za vjernike laike ne treba ograničavati zbog ograničene mogućnosti zapošljavanja, nego ga treba shvatiti kao stručnu pripremu na naviještanje Radosne vijesti.

²⁶ A. OPATRYNY, “Die Vorbereitung der Laien auf die pastorale Tätigkeit und ihre Begleitung”, u: A. MATE-TOTH - P. MIKLUŠČAK, *Nije kao med i mlijeko. Bog nakon komunizma*, KS, Zagreb, 2001., str. 110.

²⁷ GS, br. 62.

S obzirom na ulogu i položaj teologa laika u postkomunističkim zemljama mogli bismo postaviti sljedeća pravila.

- Studij teologije za laike u odnosu na studij kandidata za svećeništvo može imati vlastite specifičnosti koje su uvjetovane različitim zadaćama svećenika i laika.²⁸
- Laici imaju pravo na iste uvjete studija kao svećenici glede mogućnosti stanovanja, stipendija i duhovne formacije.
- Duhovna formacija teologa laika važna je u mnogim pogledima. Usmjerena je na produbljenje osobne vjere; posvješćuje teologu laiku da njegova okolina od njega na poseban način očekuje svjedočanstvo kršćanskoga života; jača vezu teologa laika s mjesnom Crkvom, koja od njega traži osobno zauzimanje, koje je često povezano s odricanjem.
- Područje djelatnosti teologa laika je iznimno široko i o tome smo već govorili.
- Financiranje rada teologa laika mora biti regulirano jednako kao i financiranje odgovarajućih položaja u Crkvi.²⁹

Umjesto zaključka

Mnogi elementi koje smo u ovom promišljanju spomenuli su zasigurno daleko od naše konkretne stvarnosti. Ipak, promjene s obzirom na zauzetost vjernika laika u Crkvi i društvu nezbježne su. Neke promjene su već započele i ukorijenile se u Crkvi u Hrvata a druge još uvijek traže pogodno tlo. Upravo bi institucija Sinode u pojedinim partikularnim Crkvama, kada se dogada zajedničko promišljanje cjelokupnoga djelovanja Crkve (*ad intra* i *ad extra*) u otvorenom suočavanju sa “znakovima vremena” i u poslušnosti Duhu Svetomu, trebala biti presudan iskorak u djelovanju Crkve s obzirom na suodgovornost svih članova Crkve, pa tako i vjernika laika, za djelo evangelizacije.³⁰

²⁸ Tako dr. Ružica Razum predlaže da bismo trebali razmisliti o mogućnostima i potrebama za nekom vrstom dvopredmetnoga studija, ili barem određene suradnje, npr. teologije i novinarstva, teologije i psihologije, teologije i pedagogije, teologije i socijalnog rada itd. Usp. R. RAZUM, R., “Mogućnost djelovanja teologa laika u Crkvi i društvu”, u: VIJEĆE ZA LAIKE HBK, *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*, str. 194.

²⁹ Usp. A. MATE-TOTH - P. MIKLUŠČAK, *Nije kao med i mlijeko. Bog nakon komunizma*, str. 114.

³⁰ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve. Teološka promišljanja o župnoj zajednici*, str. 208.

LAY FAITHFUL IN THE CHURCH AND IN DEMOCRATIC SOCIETY

Summary

In his article the author brings out first some accents from the teaching of Vatican II on the role of lay faithful in the Church and in society. Then he deals with possibilities and challenges for lay faithful in democratic societies with critical analysis of real presence of lay faithful within the Church among Croats. Second Vatican Council clearly asks lay faithful to get actively involved in the activities of the Church and of society at the level of dioceses and parishes, what is surely possible in democratic societies but is not yet fully taking place in Croatia and Bosnia-Herzegovina. The author depicts briefly some fields of lay apostolate today and points out the need for establishing professional and volunteer ministries of lay faithful and their deliberate formation for different levels of life and work in the Church and in society.

(Translated by Mato Zovkić)